

*Алпатова Олександра,
кандидат психологічних наук, доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ;
Алпатов Андрій, студент,
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІТ-СФЕРИ

Determinants of psychological readiness for innovative activity of IT specialists are revealed in the article. It is determined that a high level contributes to: psychological well-being, uncertainty tolerance, career orientation to professional competence. And it reduces the level of psychological readiness for innovation: the orientation to stability in professional activity and in life in general.

Сьогодні інформаційні технології супроводжують усі сфери нашого життя. Їх активно застосовують в освіті, промислових галузях, авіації, логістиці, банківській сфері тощо. Поняття «ІТ-фахівець» включає цілий ряд різних професій, обов'язки яких дуже відрізняються і залежать від конкретної посади. Умовно всіх фахівців з інформаційних технологій можна розділити на тих, хто працює з комп'ютером і тих, які займаються «софтом». Професійна діяльність програміста полягає в створенні нового або коригування вже застосованого коду. Такий фахівець частіше працює як фрілансер і не перебуває в штаті будь-якої компанії, а виконує замовлення різних клієнтів. SMM-менеджер займається просуванням продукції компанії через соцмережі, використовуючи принципи маркетингу. Йому не обов'язково розбиратися в техніці, важливіше знати людську психологію.

Цифрове середовище стрімко розвивається, тому список ІТ-професій постійно поповнюється новими спеціальностями. Також постійно вдосконалюються та оновлюються різноманітні технічні пристрої, інформаційні системи, що потребує високого рівня знань та вмінь у фахівців ІТ, їх мобільності, невпинного саморозвитку та самовдосконалення. Найближчим часом прогнозується інтенсивний розвиток інформаційних технологій, тому попит на ІТ-фахівців буде незмінно рости. І саме тому готовність до інноваційної діяльності розглядається як необхідна універсальна якість ІТ-фахівців, головна умова ефективної професійної діяльності в високотехнологічному інноваційному суспільстві.

Існує багато досліджень, присвячених психологічним основам інновацій. Проблема ставлення особистості до нововведень в різних теоретичних аспектах займаються Г. М. Андрєєва, В. І. Антонюк, А. Л. Журавльов, Н. А. Ільїна та ін. Вивченню психологічних питань інноваційної діяльності присвячені роботи В.І. Білоусова, В.В. Бессоненко та ін.

Психологічними проблемами впровадження нововведень займалися Н.І. Лапін, Е.Т. Гребньов, А.І. Пригожин, Р. Уотермен, Н. Тічи, М. Девані. Підготовці соціальних психологів і педагогів (Л. Алексєєва, М.В. Владико, С.В. Кашин, Л.В. Мардахасєв, А.К. Маркова, Н.Б. Шмельова); підготовка до інноваційної діяльності фахівців різного профілю (Н.Б. Березанська, С.І. Дворецький, А.А. Деркач, Т.Ф. Золотарьова, Є.І. Муратова); формування готовності до окремих видів професійної діяльності (Л.В. Абдаліна, А.А. Деркач, М.І. Дьяченко, Л.А. Кандибовіч, Г.А. Ковальов, Н.С. Пряжніков, Є.Ю. Пряжнікова, Б.А. Сосновський). Підходи до визначення інноваційності суб'єкта у контексті вивчення особистості і індивідуальності людини у вітчизняній психології розробляються в дослідженнях В.Д. Шадрикова. Психологічну теорію інноваційної поведінки розвивають Е.В. Галажінський, В.Є. Ключко, О.М. Красноядцева. Розвиток інноваційного потенціалу у різних категорій працівників, в т.ч. у педагогів і студентів, розглянуто І.В. Резановіч, Е.А. Пагнаєвою, В.В. Сидоровим, В.Л. Моложавенко і ін. Методологічні основи розвитку інноваційного потенціалу особистості і колективу розглядаються в роботах Ю.А. Власенко, О.Б. Михайлової, Т.Н. Разуваєва та ін.

Незважаючи на те, що психологічні проблеми інноваційної діяльності отримали певне вивчення і значення, досить високою залишається актуальність для сучасної практики досліджень в області психології інновацій як самостійного напрямку та психологічної готовності до інноваційної діяльності. Саме тому, на наш погляд, дуже актуальним є дослідження та розвиток такої характеристики як ІТ-фахівців, як психологічна готовність до інноваційної діяльності, а також встановлення факторів, що на неї впливають. В результаті аналізу наукової літератури встановлено, що поняття «інноваційна діяльність» відображає особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему професійної діяльності, характеристику індивідуального стилю діяльності фахівця-новатора. Серед причин нереалізації інновацій однією з основних дослідники називають неготовність персоналу організації до інноваційної діяльності, а саме: впровадження нововведень не є попередньо підготовленим в організаційному, методичному, технічному та, головне, особистісному, психологічному плані. Тому проблема формування психологічної готовності до інноваційної діяльності є однією з визначальних. Психологічна готовність до інноваційної діяльності відображає динамічні характеристики багатовимірного життєвого світу людини (ініціативність як готовність людини діяти в умовах непередбачуваності результатів діяльності, покладатися на свої сили, довіру до себе і відповідати за результати; відкритість до змін; готовність до змін; легкість перебудови. На думку Є.О. Клімова, динамічна структура стану психологічної готовності до складних видів діяльності – це цілісне утворення, що охоплює низку особистісних характеристик, основними з яких є: мотиваційні, пізнавальні, емоційні, вольові.

Чинниками формування психологічної готовності до інновацій виступають гнучкий інтелект, позитивне ставлення до своєї професії, цікавість до всього нового, здатність впроваджувати свої нововведення в реальне життя, наполегливість, цілеспрямованість, вміння добиватися мети та ініціативність. Для діагностики рівня психологічної готовності до інноваційної діяльності ІТ-спеціалістів було обрано такі методики: Опитувальник інноваційної готовності персоналу Пантелєєва В.В., Книшева Т.П. та Опитувальник «Психологічна готовність до інноваційної діяльності» Ключко В.П., Красноядцевої О.М. Дослідження проводилося на базі Центру електронного бізнесу Приват банку Ліфрау. Вибірку склали 57 фахівців ІТ-технологій, що спеціалізуються на Інтернет-еквайрінгу. Діагностика рівня психологічної готовності до інноваційної діяльності ІТ-фахівців показала, що більшість з них демонструють високий та середній рівень психологічної готовності до інновацій. Такі результати очікувані, адже ця професія вимагає постійного навчання та підвищення кваліфікації, що обумовлено бурхливим розвитком інформаційних технологій. Проте 19% опитаних показали низький рівень психологічної готовності до інноваційної діяльності, що вказує на схильність опитаних інноваціям, прагнення до стабільності та передбачуваності, а також можливий страх змін. Серед окремих компонентів інноваційної готовності найменш вираженими виявилися емоційна, мотиваційна та особистісна готовність (відповідно, 21%, 19% та 19% отримали низький рівень за цими шкалами), що характерно для співробітників, які не проявляють інтересу до інновацій та неохоче сприймають зміни та нововведення.

За допомогою кореляційного та регресійного аналізу встановлено детермінанти психологічної готовності до інноваційної діяльності ІТ-спеціалістів. Результати кореляційного аналізу дозволяють стверджувати, що психологічна готовність до інноваційної діяльності тісно пов'язана з такими психологічними характеристиками ІТ-спеціалістів як життєстійкість, толерантність до невизначеності, кар'єрні орієнтації та психологічне благополуччя. Високі показники життєстійкості, прийняття ризику та толерантності до невизначеності прямо пов'язані з психологічною готовністю до інновацій. Серед кар'єрних орієнтацій лише прагнення до стабільності знижує готовність до інновацій, тобто бажання стабільності та передбачуваності не дозволяє ІТ-спеціалістам ризикувати та

застосовувати нові технології. Установлено, що високий рівень психологічної готовності до інновацій пов'язаний з психологічним благополуччям респондентів, їх здатністю управляти оточуючим, прагненням до автономії, особистісним зростанням та наявністю цілей в житті.

У результаті проведення регресійного аналізу нами були отримані регресійні моделі, згідно з якими психологічна готовність до інноваційної діяльності залежить від рівня психологічного благополуччя ІТ-спеціалістів, їх толерантності до невизначеності, кар'єрної орієнтації на професійну компетентність. А знижує рівень психологічної готовності до інновацій орієнтація на стабільність у професійній діяльності та в житті в цілому. Також детермінантами інноваційної готовності виявились кар'єрні орієнтації на автономію, виклик та показник життєстійкості «прийняття ризику».